

VIKTOR SMOLEJ — OSEMDESETLETNIK

Nihil est annis velocius. V tem dolgem trenutku se je zgodilo veliko: Prvačina, 15. 9. 1910 — rojstvo v hiši finančnega stražnika Franca in Marije, r. Kersnik; otroška leta preživlja v različnih krajih (v Trnovem pri Ilirski Bistrici, Kanalu ob Soči in Kranjski Gori, kjer konča osnovno šolo; doma se sreča s knjigami Mohorjeve družbe in postane njen ud; v Šentvidu nad Ljubljano obiskuje gimnazijo in maturira na klasični gimnaziji v Ljubljani; na filozofski fakulteti v Ljubljani leta 1933 diplomira iz jugoslovanske književnosti in srbohrvaškega jezika; Bratislava 1933/34: postdiplomsko izpopolnjevanje; Ljubljana od 1934 do 1936: služba v uredništvu Mohorjeve družbe in Mladike; Murska Sobota od 1936 do 1939 suplent na gimnaziji; Maribor od 1939 do 1941: profesor na gimnaziji in učiteljišču, njegov ravnatelj je dr. Franc Sušnik; druga svetovna vojna: zapori in izselitev v Srbijo; vrnitev in brezposelnost do odhoda v partizane; zapori v Trstu od 3. marca do 26. junija 1943, od koder ga izpustijo na posredovanje slovaškega poslanika pri Sveti stolici Karola Sidorja; po kapitulaciji Italije odide v partizane: urednik pri Slovenskem poročevalcu, referent za srednje šole pri Upravni komisiji za osvobojeno ozemlje, nekaj časa v XIV. diviziji, leta 1944 je spet v uredništvo Slovenskega poročevalca, kjer ureja kulturno rubriko, od septembra 1944 do maja 1945 vodi oddelek za srednje šole pri SNOS; od osvoboditve do septembra 1947 je uslužbenec pri ministrstvu za prosveto in kulturo, leta 1945 podpiše dekret o ustanovitvi gimnazije na Ravnah na Koroškem; septembra 1947 postane lektor za slovaški jezik na filozofski fakulteti, od leta 1962 je predavatelj za slovaški jezik, od leta 1964 predava tudi metodiko slovenskega jezika; za svoje delo je odlikovan z redom zaslug za ljudstvo s srebrno zvezdo (1947 in 1963), s kolajno univerze v Bratislavi za širjenje slovaške kulture (posebno književnosti) v zamejstvu (1964), z nagrado Zveze češkoslovaških pisateljev (1966), s češkoslovaškim odlikovanjem za prevajalsko dejavnost (1968) in Hvezdoslavovo nagrado SSR (1972); leta 1976 se upokoji in še nekaj časa brezplačno predava slovaščino; postopno izgubljanje vida, operacija hrbtenice in privezanost na posteljo . . .

Leto 1933 je pomenilo prelomnico v življenju našega jubilanta. Izpopolnjevanje na univerzi v Bratislavi je trajno začrtalo njegovo ustvarjalno pot. Mladega diplomanta je Slovaška povsem prevzela. Med študenti je tu našel mnogo prijateljev, ki so mu stali ob strani tudi v najtežjih trenutkih življenja, bili so mu svetovalci pri prevajalskem in znanstvenem delu. Omenimo vsaj nekatere: dr. Jozef Ambruš, dr. Jozef Kosorín, Dr. Vilo Kovár, dr. Ján Stanislav, dr. Milan Píšut, duhovnik in prevajalec iz slovenščine Anton Kmeč, Koloman Geraldini, Vojtěch Měrka, dr. Vítězslav Hečko idr. Na Svoradu, v študentskem internatu, je nastajal program za slovensko-slovaško kulturno sodelovanje. Izpod Smolejevega peresa so začela prihajati poglobljena pričevanja o Slovaški, njenem kulturnem in političnem utripu. Hkrati je v slovaških revijah *Kultúra*, *Prameň* in *Elán* spregovoril slovaškim izobražencem o slovenski stvarnosti. Časopisnim poročilom, kritikam in potopisom so se pridružili prevodi iz slovaške književnosti. Pred vojno je Viktor Smolej izdal prevod romana Martina Kukučina *Hiša v bregu* in dramo Ivana Stodole *Svetopolk*. Sledili so prevodi pomembnih slovaških književnikov Janka Jesenskega, Petra Jilemnickega, Ľuda Ondrejova, Františka Hečka, Vladimírja Mináča, Františka Švantnerja, Ľuda Zúbka, Alfonza Bednárja idr. Ob slovaški književnosti so Smoleja privlačile tudi druge slovanske književnosti. Prevajal je še iz lužiške srbščine, ruščine in češčine (Julius Fučík, Jan Drda, Eduard Bass, Marie Majerová, Jan Neruda, Jarmila Glazarová, Karel Josef Beneš, František Kožík, Václav Husa).

Kot predavatelj slovaškega jezika je jubilant položil temelje slovenski slovakistiki. O tem pričajo številni članki o slovaški književnosti. Raziskoval je tudi slovensko-slovaške literarne stike. Sodeloval je pri izdajanju knjig za slovaško manjšino v Vojvodini. Svoje bogato delo na področju slovakistike je zaključil s Slovaško-slovenskim slovarjem (1976) in Slovensko-slovaškim slovarjem (1983).

Neocenjeno je Smolejevo literarnozgodovinsko delo. V krog njegovega zanimanja sodijo ustvarjalci iz slovenske literarne preteklosti Fran Ksaver Meško, Janko Kersnik, Matija Valjavec. S posebno zavzetostjo se je posvetil zbiranju gradiva in študiju slovenske literature med vojno. Svoja odkritja je strnil v knjigi Slovstvo v letih vojne 1941–1945, ki jo je izdala Matica slovenska leta 1971 kot VII. knjigo Zgodovine slovenskega slovstva. Izdal je Izbrana dela Ivana Roba (1965). Literarnemu dogajanju med vojno je Viktor Smolej posvetil več člankov in razprav, ki jih je objavljial v Slavistični reviji ter v Jeziku in slovstvu.

S posebno zavzetostjo je jubilant uredil, s podrobnimi opombami, komentarji in sklepno besedo opremil Izbrano delo Frana Ksaverja Meška. Napisati je nameraval tudi monografijo o pisatelju, vendar dela ni dokončal.

Kot leksikograf je sodeloval Smolej pri Enciklopediji Jugoslavije, Slovenskem biografskem leksikonu in Enciklopediji Slovenije. Uredil je Slovenski dramski leksikon I in II v letih 1961/62 z nadrobnimi podatki o slovenskih dramatikih, prevajalcih, dramaturgih, igralcih, režiserjih, scenografih idr. Ta leksikon je bil model za obsežnejši Slovenski gledališki leksikon, ki je v treh knjigah izšel leta 1972. Vanj je avtor vključil tudi podatke o filmskih ustvarjalcih.

Vzporedno s Smolejevim prevajalskim in znanstvenim delom je tekla njegova pedagoška dejavnost, ki jo je opravljal z enako gorečnostjo in prizadevnostjo. V zadnjih vojnih letih je sodeloval pri organizaciji slovenskega šolstva na osvobojenem ozemlju, o čemer je napisal nekaj obsežnejših člankov in študij. Po vojni je svoje delo nadaljeval kot uslužbenec ministrstva za prosveto. Sodeloval je pri pripravi učnih načrtov za slovenski jezik in književnost za srednje šole in gimnazije. Veliko truda je vložil v pripravo beril in srbohrvaških jezikovnih vadnic. Izobraženci treh dolin Mežiške, Dravske in Mislinjske — se s hvaležnostjo spominjamo njegovega deleža pri ustanovitvi ravenske gimnazije, ki je mnogim dijakom odprla vrata v visokošolski študij.

V tem jubilejnim članku seveda nismo omenili vsega, kar je slavljeneč napisal, natančnejši seznam prinaša njegova bibliografija.

Zaokroženo je skoraj šestdesetletno ustvarjalno delo. Vanj je vtakano mnogo znanja, truda in preudarnosti.

Andrej Rozman
Filozofska fakulteta, Ljubljana